

POSTANOWIENIE

Dnia 11 maja 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Iwona Koper (przewodniczący)

SSN Wojciech Katner

SSA Barbara Lewandowska (sprawozdawca)

w sprawie ze skargi O.A.

o wznowienie postępowania zakończonych prawomocnym wyrokiem

Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 5 listopada 2014 r., sygn. akt I ACa .../14

wydanym w sprawie z powództwa O.A.

przeciwko H. Limited w L.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 11 maja 2017 r.,

zażalenia powoda

na postanowienie Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 28 grudnia 2016 r., sygn. akt I ACa .../16,

1) oddala zażalenie;

2) zasądza od powoda na rzecz pozwanego kwotę 2.700,- (dwa tysiące siedemset) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania zażaleniowego;

3) przyznaje radcy prawnemu M. J. od Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w [...] kwotę 2.700,- (dwa tysiące siedemset) złotych, powiększoną o należny podatek od towarów i usług, tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu zażaleniowym.

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem z dnia 28 grudnia 2016 r. Sąd Apelacyjny w [...] na podstawie art. 410 § 1 k.p.c. odrzucił skargę powoda o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 5 listopada 2014 r. oraz oddalił wniosek pełnomocnika powoda z urzędu o przyznanie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej związanej z wniesieniem powyższej skargi. Sąd Apelacyjny ocenił, że skargi nie można uznać za opartą na ustawowej podstawie wznowienia w sytuacji, gdy powód, wskazując na art. 403 § 2 k.p.c., twierdził, że później wykrytą okolicznością faktyczną, która mogłaby mieć wpływ na wynik sprawy, jest zaginięcie z akt sprawy złożonego przez pełnomocnika powoda załącznika do protokołu rozprawy apelacyjnej, poprzedzającej wydanie zaskarżonego wyroku. W ocenie Sądu drugiej instancji powyższa okoliczność nie spełnia żadnej z przesłanek wznowienia postępowania przewidzianych w art. 401 - 403 k.p.c. Z samego uzasadnienia faktycznego skargi w sposób niewątpliwy wynika, że nie zachodzą wskazane w niej podstawy wznowienia.

Odmawiając pełnomocnikowi powoda przyznania kosztów pomocy prawnej z urzędu, Sąd Apelacyjny wskazał na oczywiście bezzasadne oparcie skargi na okoliczności uzasadniające jej odrzucenie z uwagi na brak ustawowej podstawy wznowienia. Wniesienie tak skonstruowanej skargi Sąd ocenił jako udzielenie powodowi pomocy prawnej w sposób nieprofesjonalny, co nie rodzi obowiązku przyznania mu z tego tytułu wynagrodzenia ze środków Skarbu Państwa.

W zażaleniu na powyższe postanowienie powód zarzucił błędną wykładnię art. 403 § 2 k.p.c. i niewłaściwe zastosowanie art. 410 § 1 k.p.c. poprzez wadliwe uznanie, że skarga nie została oparta na ustawowej podstawie wznowienia. W odniesieniu do odmowy przyznania kosztów pomocy prawnej z urzędu skarżący zarzucił naruszenie art. 4 ust. 1 w zw. z art. 6 ust. 2, art. 8 ust. 1 zd. 1, art. 12 ust. 1 i ust. 2 zd. 1 oraz art. 13 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 2004 r. o prawie pomocy w postępowaniu w sprawach cywilnych prowadzonych w państwach członkowskich Unii Europejskiej oraz o prawie pomocy w celu ugodowego załatwienia sporu przed wszczęciem takiego postępowania (Dz.U. z 2005 r., Nr 10,

poz. 67 ze zm. - dalej: u.p.p.) poprzez przedwczesne orzeczenie w sprawie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej, to jest w sytuacji, gdy pełnomocnik nie był jeszcze ustanowiony w postępowaniu zainicjowanym skargą o wznowienie postępowania. Jako ewentualny skarżący postawił zarzut naruszenia art. 22³ ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych w zw. z § 4 ust. 1 i § 8 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu poprzez oddalenie wniosku o przyznanie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej. Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi, który wydał orzeczenie. Przedstawił też obszerne wnioski ewentualne zażalenia.

Pozwany wniósł o oddalenie zażalenia i zasądzenie od powoda na jego rzecz kosztów postępowania zażaleniowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Podnosząc zarzut przedwczesności rozstrzygnięcia o kosztach postępowania wywołanego wniesieniem skargi o wznowienie postępowania pełnomocnik powoda w istocie wskazał na zagadnienie dopuszczalności wniesienia takiej skargi przez pełnomocnika, działającego w ramach pomocy prawnej z urzędu przyznanej stronie w postępowaniu przed sądami pierwszej i drugiej instancji. Swoje wątpliwości w tym zakresie skarżący wywodził z utrwalonego w orzecznictwie poglądu, że zwolnienie od kosztów sądowych przyznane stronie w postępowaniu rozpoznawczym nie obejmuje postępowania ze skargi o wznowienie tego postępowania (v. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 26 listopada 2009 r., III CZ 50/09 - OSNC 2010, nr 7-8, poz. 112, z dnia 8 września 2010 r., II CZ 49/10 - LEX nr 1380898). O ile jednak skutek zwolnienia od kosztów sądowych przyznanego w postępowaniu rozpoznawczym obejmuje tylko to postępowanie i kończy się wraz z jego prawomocnym zakończeniem, o tyle udzielenie pełnomocnictwa procesowego ma zakres szerszy, wykraczający poza prawomocne zakończenie fazy rozpoznawczej. Wynika to wprost z treści art. 91 pkt 1 k.p.c., stanowiącego, że pełnomocnictwo procesowe obejmuje z mocy

samemu prawu umocowanie do, między innymi, skargi o wznowienie postępowania i postępowania wywołanego jej wniesieniem.

W rozpoznawanej sprawie pełnomocnik powoda został ustanowiony w postępowaniu rozpoznawczym na podstawie przepisów ustawy z dnia 17 grudnia 2004 r. o prawie pomocy w postępowaniu w sprawach cywilnych prowadzonym w państwie członkowskich Unii Europejskiej oraz o prawie pomocy w celu ugodowego załatwienia sporu przed wszczęciem takiego postępowania (Dz.U. z 2005 r., Nr 10, poz. 67 ze zm. - dalej: u.p.p.). Jest to akt prawny, którym implementowano do polskiego systemu prawnego dyrektywę Rady 2003/8/WE z dnia 27 stycznia 2003 r. w celu usprawnienia dostępu do wymiaru sprawiedliwości w sporach transgranicznych poprzez ustanowienie minimalnych wspólnych zasad odnoszących się do pomocy prawnej w sporach o tym charakterze (Dz.Urz. WE 2003 L.26/41, dalej: dyrektywa 2003/8/WE).

Zakres pomocy prawnej określa art. 5 u.p.p. oraz art. 3 dyrektywy 2003/8/WE. Art. 5 u.p.p. stanowi, że prawo pomocy obejmuje zwolnienie od kosztów sądowych (pkt 1), ustanowienie adwokata lub radcy prawnego (...) w celu świadczenia przez niego pomocy prawnej, w szczególności udzielenia wnioskodawcy niezbędnej porady prawnej oraz występowania w jego imieniu przed sądem (pkt 2) oraz ponoszenie przez Skarb Państwa niezbędnych kosztów podróży wnioskodawcy związanych z nakazaniem przez sąd jego osobistym stawiennictwem, jeżeli wnioskodawca nie może być przesłuchany w inny sposób (pkt 3). U.p.p. nie reguluje przy tym całości zagadnień związanych z procedurą ubiegania się o przyznanie pomocy prawnej w Rzeczypospolitej Polskiej, lecz w art. 3 odsyła do przepisów k.p.c. oraz ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jedn.: Dz.U. z 2016 r., poz. 623 ze zm. - dalej: u.o.k.s.). Oznacza to, że raz wydane postanowienie w przedmiocie przyznania stronie prawa pomocy wiąże sąd, chyba że okoliczności uzasadniające przyznanie tego prawa nie istniały lub przestały istnieć - w takiej sytuacji nastąpi cofnięcie przyznanego prawa pomocy w całości lub odpowiedniej części (na podstawie art. 18 u.p.p.).

Zgodnie z art. 6 ust. 1 u.p.p. prawo pomocy może być pełne albo częściowe. Prawo pełne obejmuje całkowite zwolnienie od kosztów sądowych, ustanowienie

adwokata albo radcy prawnego oraz pokrycie niezbędnych wydatków. Częściowe prawo pomocy obejmuje ustanowienie adwokata albo radcy prawnego, a ponadto może obejmować częściowe zwolnienie od kosztów sądowych albo częściowe zwolnienie od kosztów sądowych oraz częściowe pokrycie niezbędnych wydatków. Dyrektywa 2003/8 WE w art. 9 przewiduje zasadę kontynuacji udzielania pomocy prawnej osobie z niej korzystającej, wskazując, że obejmuje ona również fazę wykonania orzeczenia (ust. 1), a także przypadki wnoszenia odwołania przeciwko korzystającemu z pomocy lub przez korzystającego z pomocy (ust. 3).

Jak wynika z akt sprawy (k. 1206 akt I C ./10 Sądu Okręgowego w [...]), postanowieniem z dnia 3 grudnia 2013 r. powodowi przyznane zostało pełne prawo pomocy w przedmiotowej sprawie. Jest to, w myśl art. 118 § 1 k.p.c., równoznaczne z udzieleniem pełnomocnictwa procesowego. Skoro w sprawach nieuregulowanych w u.p.p. do postępowania w przedmiocie przyznania prawa pomocy stosuje się przepisy k.p.c. i u.o.k.s., to zastosowanie ma m.in. przepis art. 91 k.p.c., regulujący zakres pełnomocnictwa. Jak wskazano, w świetle art. 91 pkt 1 k.p.c. nie ulega wątpliwości, że skarga o wznowienie postępowania może być wniesiona przez pełnomocnika ustanowionego w sprawie, której skarga dotyczy. Pomoc prawna przyznana przed sądem polskim na zasadach określonych w ustawie (u.p.p.) powinna obejmować taki zakres pełnomocnictwa, jaki przewidują przepisy polskiego prawa procesowego. Wprawdzie art.9 dyrektywy 2003/8/WE w ramach zasady kontynuacji udzielania pomocy prawnej nie wskazuje wprost na skargę o wznowienie postępowania, a jedynie na przypadki „wnoszenia odwołania”, jednak nie ma podstaw, by z uwagi na procesowe usytuowanie skargi o wznowienie postępowania jako instytucji specjalnej, przewidzianej w polskim porządku prawnym, wyłączyć w tym zakresie działanie art. 91 pkt 1 k.p.c. w sytuacjach ustanowienia pełnomocnika z urzędu na podstawie u.p.p. Zakres pełnomocnictwa uregulowany w tym przepisie powinien być jednakowy dla przypadków przyznania pomocy prawnej z urzędu na podstawie przepisów k.p.c., jak i dla przypadków przyznania prawa pomocy w oparciu o przepisy u.p.p., skoro w obu sytuacjach celem jest udzielenie stronie (będącej, odpowiednio, obywatelem polskim lub Państwa Członkowskiego UE) finansowanej ze środków publicznych pomocy

prawnej w postępowaniu sądowym, prowadzonym według polskiego prawa cywilnego procesowego.

Nie sprzeciwia się temu ugruntowany w orzecznictwie pogląd, że wniesienie skargi o wznowienie postępowania wszczyna nową sprawę (v. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 kwietnia 2006 r., III CZ 13/06 - OSNC 2006, nr 10, poz. 176, z dnia 26 listopada 2009 r., III CZ 50/09 - OSNC 2010, nr 7-8, poz. 112). Taka kwalifikacja, wskazująca na odrębność postępowania ze skargi - jako „samodzielnej jednostki procesowej” - od postępowania przeprowadzonego w sprawie zakończonej prawomocnym rozstrzygnięciem, od którego skarga została wniesiona, nie przekreśla rzeczywistego charakteru tego nadzwyczajnego środka, mającego w istocie cechy wspólne ze środkiem odwoławczym oraz cechy odrębne, zbliżające skargę do samodzielnego powództwa (v. uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 2008 r. - zasada prawna, III CZP 142/07 - LEX nr 394725, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 2011 r., III CSK 311/10 - LEX nr 960541, postanowienie z dnia 10 marca 2016 r., III CSK 186/15 - LEX nr 2023780).

Rozumienie prawa pomocy z uwzględnieniem kontynuacji (art. 9 ust. 3 dyrektywy 2003/8/WE) w ten sposób, że w przypadku korzystania z tego prawa na terytorium Polski obejmuje ono ustawowe umocowanie pełnomocnika ustanowionego z urzędu do wniesienia skargi o wznowienie postępowania, należycie wypełnia cele ustawy (u.p.p.) oraz wymienionej dyrektywy, która w preambule formułuje podstawowe zasady i cele, jakie ma realizować. Głównym celem dyrektywy jest zagwarantowanie równego poziomu pomocy prawnej w sporach transgranicznych (punkt 8 preambuły do dyrektywy 2003/8/WE). Punkt 20 preambuły wskazuje, że w przypadku przyznania pomocy prawnej musi ona obejmować całe postępowanie, włączając koszty związane z wykonaniem orzeczenia; udzielenie wnioskodawcy pomocy prawnej powinno być kontynuowane, w przypadku gdy ma miejsce odwołanie (...), dopóki zostają spełnione warunki dotyczące środków finansowych i istoty sporu. Pomoc prawna powinna również zostać udzielona w celu wykonania autentycznych instrumentów w innym Państwie Członkowskim (punkt 22 preambuły). Wszystkie te wskazania zmierzają do zapewnienia równości stron, biorących udział w sporze i zgodności

z postanowieniami Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych wolności z dnia 4 listopada 1950 r. (pkt 4 zd. 2 preambuły). Zapewnienie skutecznego dostępu do wymiaru sprawiedliwości wszystkim obywatelom Unii Europejskiej, zapisane w art. 47 Karty Praw Podstawowych (według pkt 5 preambuły) powinno znaleźć podstawy w takich regulacjach prawnych poszczególnych państw członkowskich, które będą realizowały główny cel dyrektywy 2003/8/WE, jakim jest zagwarantowanie równego poziomu pomocy prawnej w sporach transgranicznych (pkt 8 preambuły).

Biorąc pod uwagę powinności i cele wynikające z powyższej dyrektywy Rady, inkorporowane do u.p.p., w szczególności wspomniany wyżej postulat zagwarantowania równego poziomu pomocy prawnej wyprowadzany z ogólnej zasady równości stron w postępowaniu cywilnym oraz równości i skuteczności dostępu do wymiaru sprawiedliwości obywateli państw Wspólnoty, uzasadnione jest zaliczenie skargi o wznowienie postępowania do tych środków prawnych, których wykorzystanie w każdej sprawie objęte jest prawem pomocy przyznanym na podstawie przepisów u.p.p. Z tych względów błędny jest pogląd skarżącego, że w przedmiotowej sprawie konieczne było ponowne złożenie przez powoda wniosku o przyznanie prawa pomocy w celu wniesienia skargi o wznowienie postępowania. Przyznane już powodowi postanowieniem z dnia 3 grudnia 2013 r. całkowite prawo pomocy w części dotyczącej ustanowienia pełnomocnika z urzędu uprawniało tego pełnomocnika, na zasadzie art. 91 pkt 1 k.p.c., do wniesienia skargi o wznowienie postępowania.

Biorąc natomiast pod uwagę obowiązującą w polskim prawie procesowym zasadę, mającą potwierdzenie w przytoczonym wyżej orzecznictwie, że zwolnienie od kosztów sądowych w postępowaniu rozpoznawczym nie rozciąga się na postępowanie ze skargi o wznowienie postępowania, co do zasady konieczne było rozpoznanie przez Sąd *meriti* wniosku powoda o zwolnienie od kosztów sądowych w tym zakresie. Pomimo niewydania w tej kwestii odrębnego postanowienia, zaskarżone orzeczenie odpowiada prawu. Zgodnie bowiem z art. 15 ust. 2 u.p.p. sąd jest zobligowany do odmowy przyznania prawa pomocy w razie oczywistej bezzasadności dochodzonego roszczenia lub obrony praw. W rozpoznawanej sprawie Sąd orzekający winien był odmówić powodowi

zwolnienia od kosztów sądowych związanych z wniesieniem skargi o wznowienie postępowania z uwagi na jej oczywistą bezzasadność. Zarzucone w zażaleniu powoda uchybienie procesowe, polegające na niewydaniu w tym zakresie postanowienia przez Sąd, nie miało w tej sytuacji znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy.

Powód jako podstawę skargi wskazał art. 403 § 2 k.p.c. stwierdzając, że wykrytą przez niego okolicznością faktyczną stanowiącą podstawę restytucyjną jest zaginięcie z akt sprawy pisma z dnia 22 października 2014 r., stanowiącego załącznik do protokołu złożony przez pełnomocnika powoda na rozprawie apelacyjnej. Powód twierdził, że na skutek tego zdarzenia Sąd drugiej instancji nie mógł zapoznać się z treścią załącznika przy wyrokowaniu w sprawie. Stanowisko skarżącego całkowicie pomija charakter dokumentu w postaci załącznika do protokołu rozprawy, nadając mu znaczenie nieadekwatne do treści art. 161 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem w toku posiedzenia wnioski, oświadczenia, uzupełnienia i sprostowania wniosków i oświadczeń można zamieścić w załączniku do protokołu (art. 161 zd. 1 k.p.c.). Dokument ten nie stanowi pisma procesowego, nie ma samodzielnego charakteru, lecz pełni jedynie funkcję pomocniczą, streszczając i uzupełniając ustne oświadczenia i wnioski strony przedstawione na rozprawie. Swoją treścią musi nawiązywać do przebiegu posiedzenia i odzwierciedlać jego rzeczywisty przebieg, który objęty jest rejestracją elektroniczną oraz pisemnym protokołem skróconym. Z akt sprawy wynika, że rozprawa apelacyjna z dnia 22 października 2014 r., podczas której pełnomocnik powoda złożył do akt przedmiotowy załącznik do protokołu, była w całości nagrywana w systemie audio, czego powód nie kwestionuje, odwołując się do treści tego nagrania w swoim piśmie procesowym (v. k. 1492). Oczywiście jest w tych warunkach, że stanowisko powoda przedstawione na tej rozprawie ustnie, zarejestrowane w formie elektronicznej i dostępne na płycie CD, a dodatkowo zreasumowane na piśmie w formie załącznika do protokołu, było znane Sądowi odwoławczemu przed zamknięciem rozprawy i wydaniem wyroku.

Zaginięcie takiego dokumentu z akt sprawy nie może zatem z samej swej istoty stanowić okoliczności faktycznej ani środka dowodowego posiadającego jakikolwiek wpływ na wynik sprawy, niezależnie od tego, kiedy strona wykryła jego

brak w aktach. Sama kwestia daty wykrycia powyższej okoliczności (zaginięcia dokumentu z akt), eksponowana przez skarżącego, mogła być rozważana w kontekście zachowania terminu do wniesienia skargi, jednak z uzasadnienia zaskarżonego postanowienia wynika, że została ona uznana za wniesioną w ustawowym terminie. W przedstawionych warunkach Sąd Apelacyjny nie miał podstawy przyjęcia, że powołana przez powoda przesłanka wznowienia postępowania rzeczywiście zaistniała, ponieważ okoliczności faktyczne podniesione w uzasadnieniu skargi nie wypełniają hipotezy art. 403 § 2 k.p.c.

Oczywista bezzasadność skargi uzasadniała zastosowanie zasady wynikającej z art. 126² § 2 k.p.c., zgodnie z którą nie żąda się opłaty od pisma, jeżeli już z jego treści wynika, że podlega ono odrzuceniu. W konsekwencji, nierozpoznanie (w części dotyczącej zwolnienia od kosztów sądowych) przez Sąd drugiej instancji wniosku powoda o przyznanie mu prawa pomocy nie mogło mieć znaczenia dla rozstrzygnięcia skargi i nie naruszało art. 15 ust. 2 u.p.p. Nie naruszył też Sąd Apelacyjny zasad przyznawania kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielanej z urzędu, powołując się w tym zakresie na utrwalone orzecznictwo Sądu Najwyższego (postanowienia: z dnia 20 września 2007 r., II CZ 69/07 - OSNC 2008, nr 3, poz. 41, z dnia 13 lutego 2012 r., II PK 286/11 - LEX nr 1215148, z dnia 27 sierpnia 2014 r., III CNP 5/14 - LEX nr 1509149, z dnia 16 stycznia 2015 r., III CSK 308/14 - LEX nr 1628928, z dnia 30 stycznia 2015 r., IV SCK 445/14 - LEX nr 1648715, z dnia 26 marca 2015 r., IV CSK 583/14 - LEX nr 1663829).

O kosztach postępowania zażaleniowego Sąd Najwyższy orzekł na zasadzie art. 108 § 1 k.p.c. w zw. z art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c. i art. 397 § 2 k.p.c. oraz § 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 2015 r., poz. 1804 ze zm.).

jw

kc